

Forord

Denne branchevejledning henvender sig til

- *Bygherrer*, der pålægges at udarbejde en skriftlig plan for byggepladsens sikkerhed og sundhed (PSS),
- *Projekterende/rådgivende* virksomheder, der udfører det praktiske arbejde med udarbejdelse af PSS samt
- *Udførende* virksomheder (arbejdsgivere), der dels som hovedentreprenør udfører det praktiske arbejde med udarbejdelse af PSS og dels pålægges at foretage en vurdering, når der ikke er et krav om PSS .

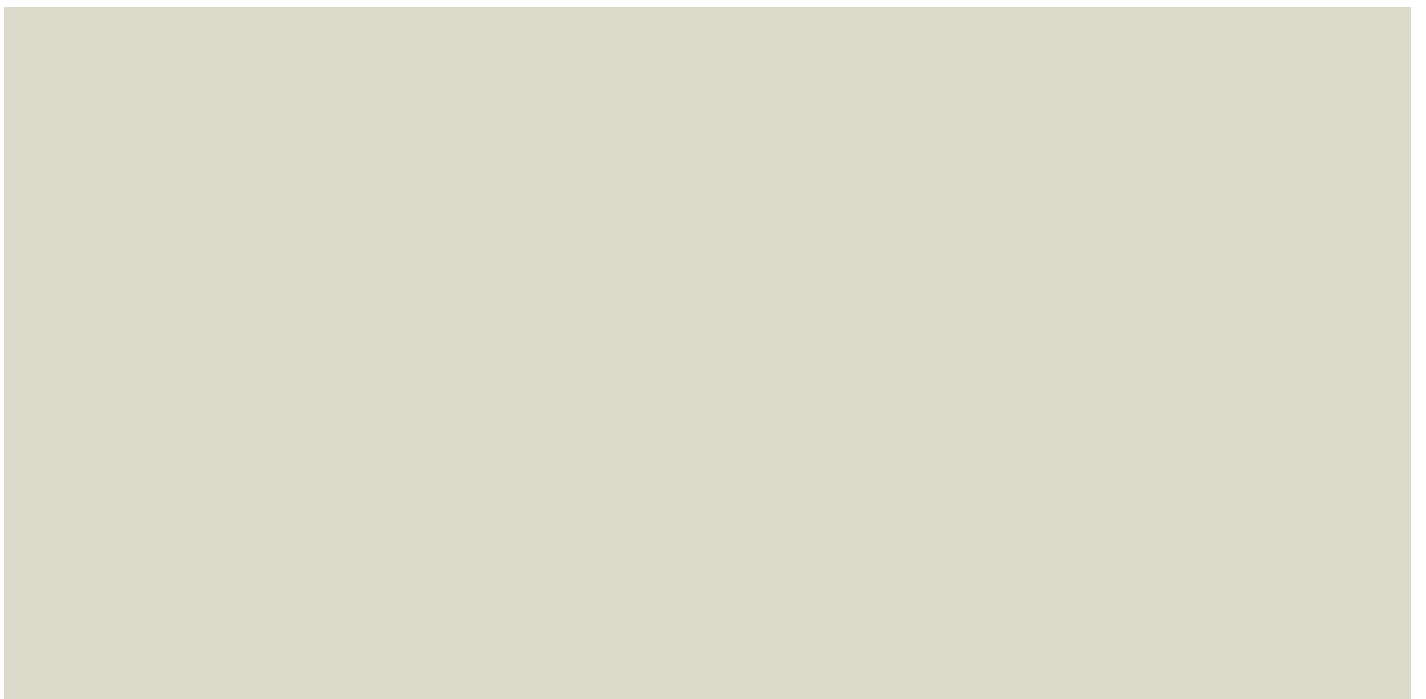
Vejledningen gennemgår de forpligtelser, der følger efter arbejdsmiljølovens bestemmelser om planlægning af bygge- og anlægsarbejder. Vejledningen indeholder desuden en række anbefalinger om god praksis.

Branchevejledningen er udarbejdet af Branchearbejdsmiljørådet for Bygge & Anlæg i samarbejde med Foreningen af Rådgivende Ingeniører, Praktiserende Arkitekters Råd og Bygherreforeningen i Danmark. Vejledningen har endvidere været til høring i Arbejdstilsynet, hvis bemærkninger er indarbejdet i branchevejledningens afsnit.

Branchevejledningen vil udover denne papirudgave være tilgængelig på Internettet. Vejledningen kan findes på Branchearbejdsmiljørådets web-side: www.bar-ba.dk.

Eventuelle opdateringer som følge af ændret lovgivning m.v. bliver tilføjet på web-siden med angivelse af dato for opdatering, rettellesblade mm.

Indholdsfortegnelse

SIDE 01	Forord
SIDE 03	Indholdsfortegnelse
SIDE 04	1. Læsevejledning
SIDE 05	2. For hvilke byggepladser skal der udarbejdes PSS og hvem skal udarbejde den?
SIDE 06	3. PSS - hvornår, hvem
SIDE 07	4. PSS
SIDE 07	4.1 Bygherrens pligter
SIDE 09	4.2 Hvem udarbejder PSS
SIDE 10	4.3 Den projekterendes pligter
SIDE 11	4.4 Resumé af faseforløbet i forbindelse med udarbejdelse og ajourføring af PSS
SIDE 12	4.5 Udarbejdelse af grundlag for PSS
SIDE 15	4.6 Færdiggørelse af PSS inden byggepladsstart
SIDE 16	4.7 Ajourføring af PSS i udførelsesfasen
SIDE 18	5. PSS i forhold til forskellige entreprisformer
SIDE 18	5.1 Fagentreprise
SIDE 20	5.2 Hovedentreprise
SIDE 20	5.3 Totalentreprise
SIDE 21	6. Byggepladser, med flere arbejdsgivere med maksimalt 10 beskæftigede
SIDE 21	7. Byggepladser over en vis størrelse skal anmeldes til Arbejdstilsynet
SIDE 23	8. Når der udføres farligt arbejde på en byggeplads – uanset størrelse
SIDE 23	9. Lovgrundlag for Branchevejledningen
SIDE 24	10. BILAG A, Kommenteret liste over farligt arbejde jf. bilag 1 til bekendtgørelse nr. 589 – Byggepladsbekendtgørelsen

1. Læsevejledning

Vejledningen tager udgangspunkt i skemaet side 6. Her gennemgås skematisk hvornår der skal laves en skriftlig plan for sikkerhed og sundhed og hvem der skal udarbejde den. Den skriftlige plan for sikkerhed og sundhed betegnes gennem hele vejledningen som "PSS".

Af skemaet fremgår desuden, hvornår der skal foreligge skriftlige vurderinger af hele eller dele af et byggeprojekt.

Skemaet har forskellige farver, afhængig af hvor i processen den enkelte aktør er placeret. Farverne går igen i de efterfølgende kapitler i vejledningen, således at man nemt og overskueligt kan vælge den nærmere beskrivelse indenfor de forskellige stadier.

De gennemgående farver for aktører og situationer er:

Bygherre	
Projekterende / rådgivende	
Fagentrepriser når der foreligger et krav om PSS	
Hovedentrepriser når der foreligger et krav om PSS	
Totalentrepriser når der foreligger et krav om PSS	
Koordinator	
Flere arbejdsgivere med maksimalt 10 beskæftigede tilsammen (uden krav om PSS)	
Vurdering ved krav om anmeldelse af pladsen	
Vurdering ved særligt farligt arbejde (arbejdsgivere)	

2.

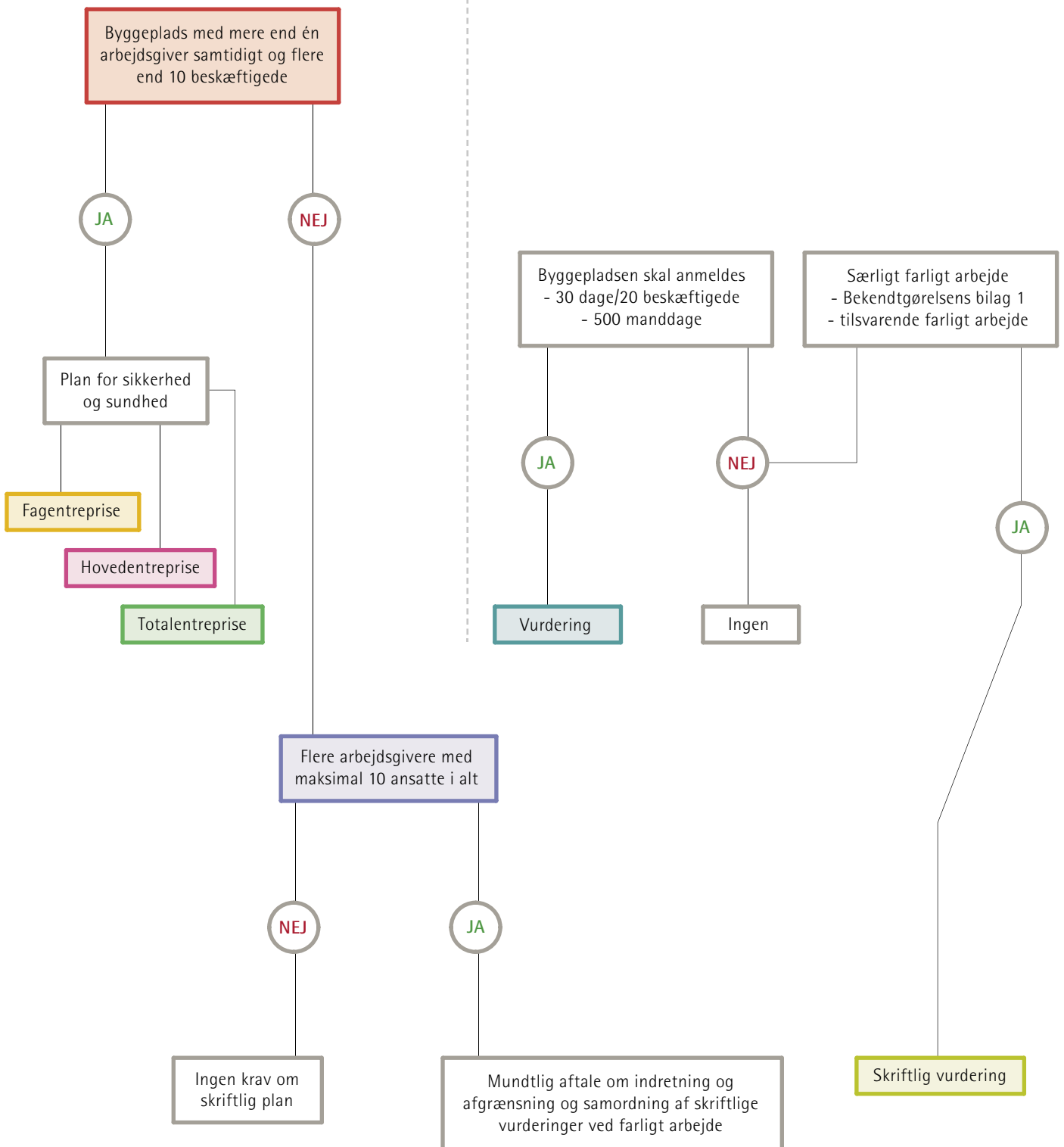
For hvilke byggepladser skal der udarbejdes PSS og hvem skal udarbejde den?

Der skal udarbejdes PSS		Gode råd: Det anbefales, at bygherren sørger for udarbejdelse og ajourføring af en PSS i alle tilfælde, hvor pladsen alene på grund af sin størrelse skal anmeldes til Arbejdstilsynet. Dette er mest hensigtsmæssigt for bygherren, da hovedparten af grundlaget for PSS under alle omstændigheder skal være indeholdt i udbudsmaterialet.
Hvis: Mere end én arbejdsgiver på samme tidspunkt beskæftiger flere end 10 personer.	Hvem: Forpligtelsen påhviler bygherren	
Der skal være en skriftlig vurdering af arbejdsmiljøet		
Hvis: Arbejdet indebærer særlige farer eller hvis Arbejdstilsynet ved lignende farligt arbejde kræver det.	Hvem: Forpligtelsen påhviler arbejdsgiveren, eller hvis flere: - arbejdsgiverne i forening. Forpligtelsen til en skriftlig vurdering bortfalder, hvis bygherren er forpligtet til at lave PSS.	

3. PSS - hvornår, hvem

KRAV OM PSS

KRAV OM VURDERING

4. PSS

- 4.1 Bygherrens pligter
- 4.2 Hvem skal udarbejde PSS ?
- 4.3 Den projekterendes pligter
- 4.4 Resumé af faseforløbet i forbindelse med udarbejdelse og ajourføring af PSS
- 4.5 Udarbejdelse af grundlag for PSS
- 4.6 Færdiggørelse af PSS inden byggepladsstart
- 4.7 Ajourføring af PSS i udførelsesfasen

4.1 Bygherrens pligter

Der påhviler bygherren en række generelle forpligtelser i henhold til Arbejds miljøloven.

Når der på en byggeplads er mere end én arbejdsgiver, og der på samme tidspunkt beskæftiges flere end 10 personer*, skal bygherren sørge for:

- Afgrænsning og koordinering i fællesområder
- Udarbejdelse og vedligeholdelse af PSS.

Når byggeriet har en vis størrelse, skal bygherren anmelde pladsen til Arbejdstilsynet (se side 21).

Ansvar kan ikke overdrages

Bygherrens ansvar kan ikke overdrages til andre. Det praktiske arbejde med at udføre bygherrens forpligtelser kan – helt eller delvist – udføres i bygherrens egen organisation eller af bygherrens udpegede rådgivere, firmaer eller personer.

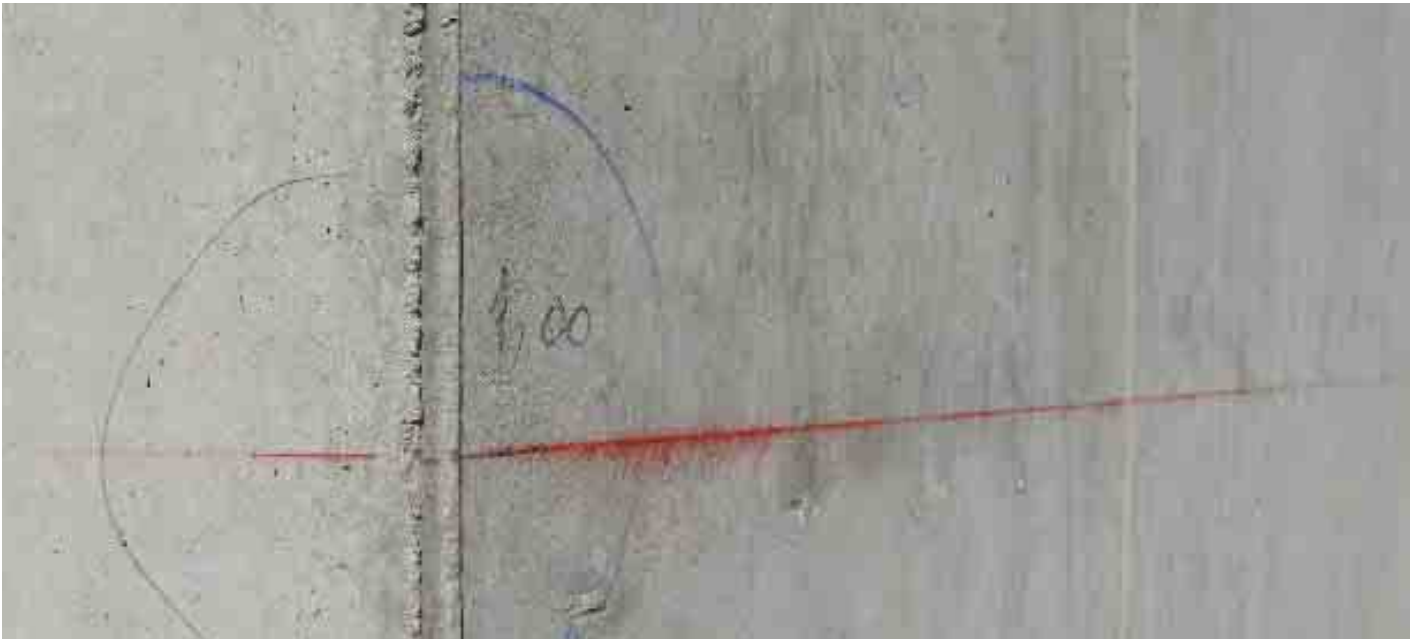
Selv om bygherren vælger at engagere andre til udførelse af dette arbejde, er det dog fortsat bygherrens ansvar, at afgrænsning og koordinering i fællesområder, skriftlig planlægning og anmeldelse af byggepladsen sker efter bekendtgørelsens regler.

Afgrænsning i fællesområder**

Inden arbejdet går i gang skal bygherren indgå aftaler med de enkelte arbejdsgivere om, hvem der etablerer, vedligeholder og fjerner sikkerhedsforanstaltninger i fællesområderne. Afgrænsningen af sikkerhedsforanstaltningerne bør ske allerede i udbudsmaterialet, så udgifterne til de fælles sikkerhedsforanstaltninger kan indregnes i tilbuddene. Bygherrens aftaler om afgrænsning bør indeholde præcise angivelser af opgavens omfang og i hvilket tidsrum forpligtelsen for sikkerhedsforanstaltningerne påhviler de enkelte arbejdsgivere. Aftalerne bør også beskrive, hvordan

* Dette krav gælder også selv om der fra start er planlagt kun at være én arbejdsgiver på byggepladsen. Hvis der på noget tidspunkt af byggeprocessen er 2 arbejdsgivere/ flere end 10 beskæftigede skal der udarbejdes PSS.

** Ved fællesområder forstås bl.a. Færdsels- og adgangsveje, materialepladser, affaldspladser, arbejdsplatforme, gangbroer, stilladser, skurby, snerydning og grusning, orienteringsbelysning samt konkrete arbejdsområder, hvor flere arbejdsgivere samtidig skal udføre arbejde. En checkliste over fællesområder findes i "værktøjsdelen".

sikkerhedskravene kan gives videre til en underentreprenør. Hvis der under udførelsen opstår situationer, der ikke kunne være forudset, bør ændringer i afgrænsningen aftales på sikkerhedsmøde.

PSS

Bygherren skal, inden byggepladsen etableres, sikre at der udarbejdes en skriftlig PSS for pladsens indretning og drift. PSS omfatter også en tidsplan, hvor det klart og detaljeret fremgår, hvorledes de enkelte entrepriser koordineres og afgrænses tidsmæssigt, så arbejdet kan gennemføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt. Der bør overvejes tidsmæssige forskydninger i form af arbejde udenfor normal arbejdstid, f.eks. ved farlige aktiviteter eller særligt støjende eller støvende arbejder m.m.

Arbejdet med udarbejdelse og ajourføring af planer for sikkerhed og sundhed gennemgås i de følgende kapitler.

Koordinering i fællesområder

Bygherren skal udpege en koordinator til varetagelse af koordineringen af sikkerhedsarbejdet under udførelsen. Koordinering af de enkelte arbejdsgiveres sikkerhedsforanstaltninger skal ske ved afholdelse af sikkerhedsmøder og gennem personlig kontakt på byggepladsen.

- Bygherren er forpligtet til at afholde sikkerhedsmøder

mindst hver 2. uge.

- Bygherren skal sørge for at koordinatoren har:
 - sagkyndig ekspertise indenfor bygge og anlægsområdet, herunder kendskab til byggeriets aktører,
 - praktisk erfaring i ledelse af et bygge- og anlægsarbejde,
 - fornøden viden om sikkerheds- og sundhedsmæssige spørgsmål, og
 - gennemført den lovpligtige arbejdsmiljøuddannelse, gerne en der er målrettet til sikkerhedskoordinatorer.

Medvirken til forsvarlige arbejdsforhold

Bygherren skal i øvrigt medvirke til, at arbejdsgiveren kan udføre bygge- og anlægsarbejdet sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

Det anbefales, at bygherren udarbejder en arbejdsmiljøpolitik, som bl.a. kan indeholde:

- Ønsker til rådgiveres dokumentation for nødvendig arbejdsmiljømæssig ekspertise.
- Krav om gennemførelse af projektgranskning af sikkerhed og sundhed ved byggeriet, såvel indledende som løbende gennem projektet.
- At der i det enkelte byggeprojekt laves en arbejdsbeskrivelse af koordinatorens opgaver i byggeperioden, herunder i hvilket omfang koordinatoren har beføjelser til

- At sikre sig, at aftalt sikkerhedsarbejde bliver udført.
- At der ved komplekse eller større byggerier udpeges en særlig gennemslagskraftig, engageret og erfaren sikkerhedskoordinator.

- At det ved større eller komplekse byggerier pålægges arbejdsgiverne at udarbejde sikkerhedsprocedurer, som kan indarbejdes i PSS.

Se i øvrigt afsnittet om koordinering side 16.

4.2

Hvem udarbejder PSS ?

Selv om bygherren har ansvaret for afgrænsning, koordinering, udarbejdelse og ajourføring af PSS, kan selve det praktiske arbejde udføres af andre virksomheder/personer, der er i besiddelse af de nødvendige kvalifikationer. Se i øvrigt punkt 4.1 om bygherrens pligter.

Nedenfor følger en oversigt over, hvem det – ved de oftest forekommende entreprisformer – er naturligt og mest

hensigtsmæssigt at lade bygherrens pligter udføre af.

I oversigten er udarbejdelsen af PSS opdelt i 3 faser:

- udarbejdelse af *grundlaget* for PSS i projekteringsfasen, herunder tidsplanen
- *færdiggørelse* af PSS inden byggepladsstart
- *ajourføring* af PSS i udførelsesfasen.

Entreprise form \ Fase	Grundlag	Færdiggørelse	Ajourføring
Fagentreprise	RÅDGIVER (inkl. tidsplan og afgrænsning)	RÅDGIVER KOORDINATOR (udpeget af bygherre/ansat hos rådgiver)	KOORDINATOR (udpeget af bygherre/ansat hos rådgiver)
Hovedentreprise	RÅDGIVER (inkl. tidsplan)	HOVEDENTREPRENØR (inkl. afgrænsning) KOORDINATOR (udpeget af bygherre/ansat hos hovedentreprenør)	KOORDINATOR (udpeget af bygherre/ansat hos hovedentreprenør)
Totalentreprise	TOTALENTREPRENØR	TOTALENTREPRENØR	TOTALENTREPRENØR
		KOORDINATOR (udpeget af bygherre/ansat hos totalentreprenør)	KOORDINATOR (udpeget af bygherre/ansat hos totalentreprenør)

Bygherren kan godt have engageret forskellige firmaer til på sine vegne at forestå såvel færdiggørelse som ajourføring af PSS. Det anbefales, at det af bygherrens kontrakter fremgår, hvem der er engageret til henholdsvis:

- Udarbejdelse af PSS
- Færdiggørelse af PSS
- Ajourføring af PSS

4.3

Den projekterendes pligter

Uanset om bygherren skal udarbejde PSS eller ej, skal den projekterende ved samtlige bygge- og anlægsprojekter sørge for:

1. At projektet kan gennemføres og senere vedligeholdes, samtidig med at gældende sikkerheds- og sundhedsbestemmelser på projekteringstidspunktet kan overholdes.
2. At der kan anvendes de mindst farlige stoffer og materialer både under opførelse og senere vedligeholdelse.
3. At projektet (udbudsmaterialet) indeholder de nødvendige oplysninger, der gør det muligt at anvende egnede tekniske hjælpemidler til manuel håndtering af byrder.
4. At bygherren oplyses om sine forpligtelser efter arbejdsmiljøloven i relation til projektets forventede karakter og omfang.

Den projekterende skal desuden beskrive:

- a. Hvordan de enkelte arbejder eller arbejdsfaser tilrettelægges mest hensigtsmæssigt i forhold til hinanden, så arbejdet kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.
Se i øvrigt afsnittet om tidsplan side 12.
- b. Særlige risici i såvel selve projektet som i de fysiske omgivelser.

Som eksempler kan nævnes:

- Listen over farligt arbejde, jf. Bilag A.
- Særlige forhold i projektet, der indskrænker den enkelte arbejdsgivers mulighed for at anvende almindeligt forekommende tekniske hjælpemidler, arbejdsmetoder, materialer m.v.
- Arbejdsprocesser med særlige risici, som nødvendigvis skal udføres i områder, som samtidig skal være arbejds-, færdsels- eller opholdsområde for andre.
- Andre særlige forhold, jf. bilag 1 i bekendtgørelse 574 om projekterendes og rådgivendes pligter.
- Særlige forhold fra projektets omgivelser, fx. trafik, andre byggeprojekter der grænser op til dette projekt.
- c. Særlige risici som følge af eksisterende forhold på arealet/ i bygningen - såsom installationer i jorden, nedgravede højspændings- og gasledninger, giftdepoter, forurenede jord, asbest i eksisterende bygninger o. lign.

Hvis der er særlige risici bør projektet beskrive, hvilke særlige forholdsregler - fx særlige tekniske hjælpemidler, personlige værnemidler, velfærdsforanstaltninger o. lign. som den projekterende forudsætter anvendt.

Den projekterende skal endelig beskrive forhold af betydning for det fremtidige arbejdsmiljø i forbindelse med vedligeholdelse og reparation af bygningen eller anlægget.

4.4

Resumé af faseforløbet i forbindelse med udarbejdelse og ajourføring af PSS

Grundlag for PSS i udbudsmaterialet	Færdiggørelse af PSS	Ajourføring af PSS
Byggepladsens Organisation	Færdiggøres efter valg af entreprenører	Revideres på grund af ændringer, tilføjelser og behov for detaljering
Byggepladstegning Byggepladsforhold Eksisterende forhold	Tegninger revideres på baggrund af valg af materiel og udførelsesmetoder	Revideres på grund af ændringer, tilføjelser og behov for detaljering
Udbudstidsplan (udføres i samarbejde mellem bygherre og projekterende)	Tidsplan detaljeres i samarbejde med entreprenør(er)	Revideres på grund af ændringer, tilføjelser og behov for detaljering
Beskrivelser vedrørende: <ul style="list-style-type: none">• Eksisterende forhold• Risici som følge af projektets udformning• Fælles foranstaltninger• Fælles velfærdsforanstaltninger• Angivelser for de enkelte arbejdsgivere	Beskrivelsen færdiggøres på grundlag af input fra entreprenørerne, fx. under projektgennemgangsmøder	Revideres på grund af ændringer, tilføjelser og behov for detaljering PSS ajourføres i forhold til afvige- /tilsynsrapporter og referater fra bygge- og sikkerhedsmøder

4.5

Udarbejdelse af grundlag for PSS

Grundlaget for de enkelte elementer i PSS er på udbudstidspunktet de angivelser, der fremgår af udbudsmaterialet.

Det anbefales, at udbudsmaterialet indeholder en fortegnelse over, hvor i udbudsmaterialet de enkelte elementer/angivelser findes.

Udbudsmaterialet skal indeholde følgende planelementer:

1. Byggepladsens organisation
2. Byggepladstegning
3. Tidsplan
4. Beskrivelse af eksisterende og forventede forhold

1. Byggepladsens organisation

Adresser og telefonliste for bygherre og projekterende. Såfremt bygherrens udpegede koordinator er kendt på dette tidspunkt, anføres endvidere oplysninger om denne.

2. Byggepladstegning(er)

Byggepladstegningerne skal vise, hvor den projekterende forudsætter placering eller angivelse af:

- Tilslutningssteder for **tekniske installationer** (el, vand, kloak, tlf.), hvor de enkelte entreprenører kan tilslutte materiel, skure m.m.
- **Færdigs-, transport- og flugtveje**, der er/bliver fælles for flere arbejdsgivere (veje for kørende/gående trafik, elevatorer, materialehejs, trapper m.m.), herunder orienteringsbelysning.
- Foreskrevne/forudsatte **tekniske hjælpemidler** (kraner, blandestationer, stilladser, støvsugere, m.v.) og stationære arbejdssteder (klippe- og bukkebord, stenplads, rundsav m.v.), herunder evt. oplagsplads herfor.
- **Materialepladser** for de enkelte entreprenører.
- **Affaldspladser** (containere) for de enkelte entreprenører.
- **Førstehjælpsudstyr** (telefon, brandmateriel m.v.).
- **Byggepladsledelse** (konduktør- og mødeskur m.v.).

- **Velfærdsforanstaltninger** for de enkelte entreprenører (skurby, parkeringspladser m.v.).

Byggepladstegningen skal desuden vise:

- den fornødne plads til de anførte **tekniske hjælpemidler** og skure m.v.
- hvor og i hvilke tidsperioder **eksisterende installationer** i jorden/eksisterende bygning (højspændingsledninger, gasledninger m.v.) findes.
- **særlige risici på arealet** (forurenede jord, giftdepoter, sprængstoffer, m.v.) eller i eksisterende bygning (asbestholdige materialer m.v.) eller
- hvor der skal udføres arbejdsprocesser, der indebærer særlige risici (anbefales).

3. Tidsplan

Det skal af udbudstidsplanen fremgå i hvilke tidsperioder

- a. den enkelte arbejdsgiver har arbejdsopgaver på byggepladsen,
- b. der skal foregå arbejder, der medfører særlig fare, jf. Bilag A eller andet arbejde, der kan være farligt for sikkerhed og sundhed,
- c. der er fællesområder mellem de enkelte arbejdsgivere.

Det er bygherrens ansvar, at PSS indeholder en tidsplan, som gør det muligt at gennemføre byggeprojektet på en forsvarlig måde.

Ved udarbejdelse af grundlaget for den samlede tidsplan er der behov for en tæt dialog mellem bygherre og projekterende, så bygherrens tidsfastsættelse tilpasses den projekterendes beskrivelse af, hvordan de enkelte arbejder eller arbejdsfaser tilrettelægges mest hensigtsmæssigt i forhold til hinanden, så arbejdet kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

Tidsplanen skal være så detaljeret, at den enkelte entre-

prenør er i stand til at vurdere, om den forudsatte tid til udførelse af de enkelte arbejder/arbejdsfaser er tilstrækkelig.

Den skal ligeledes være så detaljeret, at farlige arbejdsprocesser kan identificeres, herunder hvilke arbejder, der ikke kan udføres samtidig med/i nærheden af andre arbejder.

4. Beskrivelse

Eksisterende forhold

Med mindre det fremgår af byggepladstegningen skal de eksisterende forhold beskrives i udbudsmaterialet. Hvis der er identificeret særlige risici, skal disse nøje beskrives. Forholdsregler og foranstaltninger til at imødegå sådanne risici for de enkelte entreprenører skal ligeledes være nøje beskrevet.

Risici som følge af projektets udformning

Det skal i udbudsmaterialet beskrives, hvilke risici og andre særlige forhold der er forbundet med gennemførelse og vedligeholdelse af det konkrete projekt. Farlige stoffer

og materialer skal generelt udskiftes med mindre farlige. Hvis de på grund af projektets udformning ikke kan udskiftes, skal en teknisk dokumentation for dette fremgå af beskrivelsen.

Det bør i udbudsmaterialet beskrives hvilke særlige forholdsregler (fx. tekniske hjælpemidler og personlige værnemidler) der forudsættes anvendt af entreprenørerne ved udførelse af farligt arbejde i fællesområder. Fællesområder kan være hele byggepladsen, fx hvis den ene virksomheds ansatte udfører arbejde, der støjer meget i forhold til andre ansatte.

Hvis der er særlig risiko for udslip af sundhedsskadelige stoffer, brand, eksplosion, ulykker m.v., skal nødvendig samordning af beredskabs-, evakuerings- og øvelsesplaner beskrives, herunder hvem der har ansvaret for samordningen.

Mulige risici fra projektets omgivelser skal beskrives – fx hvis projektets nabo er spildevandsanlæg, trafikale forhold, kraner fra tilstødende byggeprojekter.

Fælles sikkerhedsforanstaltninger

Det skal i udbudsmaterialet beskrives, hvilke foranstaltninger, den projekterende foreskriver/forudsætter anvendt, herunder hvilke kvalitetskrav, der forlanges samt i hvilken mængde (kan også fremgå af byggepladstegning).

Typiske fælles sikkerhedsforanstaltninger fremgår af "Værktøjer ved udarbejdelse af PSS"

Som eksempler på kvalitetskrav kan nævnes:

- færdselsvejes belægning/vægt, de skal kunne tåle under alle vejrforhold
- stilladseres vægklasse og bredde af hensyn til de forskellige brugere, samt om der skal være separate opgangsfelter og/eller inddækning. Hvis fx. stilladset af hensyn til de forskellige brugere skal ændres under udførelsen, skal ændringerne beskrives, herunder hvem der er ansvarlig for disse ændringer, samt hvornår de skal foretages.

Fælles velfærdsforanstaltninger

Hvis bygherren skønner det formålstjenligt, skal det i udbudsmaterialet beskrives, at velfærdsforanstaltningerne etableres, så de er fælles for alle uanset varigheden af de enkelte arbejdsgiveres arbejder og antal beskæftigede.

Med mindre det fremgår af en foreløbig bemandingsplan, skal det desuden i udbudsmaterialet beskrives, hvor mange personer, der i hvilke perioder forudsættes beskæftiget.

Ved etablering af velfærdsforanstaltninger i flere højder med trapper af træ, skal der beskrives særlige brandkrav til adgangs-/flugtveje.

Angivelser for de enkelte arbejdsgivere

Til brug for de enkelte entreprenørers tilbudsregning skal det af de enkelte fagbeskrivelser i grundlaget (udbudsmaterialet) fremgå, hvem der i hvilke tidsperioder skal etablere, kontrollere, vedligeholde og fjerne fællesforanstaltningerne.

Hvis det ikke tydeligt fremgår af byggepladstegningen, skal det desuden beskrives, hvor og hvornår den enkelte arbejdsgiver kan

- opstille skure
- placere tekniske hjælpemidler (fx. kraner, blandeanlæg, stilladser, støvsugere m.v.)
- placere stationære arbejdssteder (fx. klippe- og bukkebord, stenplads, rundsav m.v. samt eventuel oplagsplads herfor, herunder sikre fornøden plads til foranstaltninger til beskyttelse mod vejrliget)
- oplagre materialer (fx. skillevægselementer, mursten, ventilationsudstyr, radiatorer o. lign. tunge/uhåndterlige materialer, der skal placeres på etager i takt med byggeriets fremadskriden)
- henlægge affald
- tilslutte materiel til el, vand, kloak, m.v.
- benytte fælles sikkerhedsforanstaltninger (fx. transport- og adgangsveje, kraner, støvsuger, stilladser m.v.).

Stilles der særlige krav til arbejdets udførelse, fx. brug af tekniske hjælpemidler, der er støj-, vibrations- og støv-begrænsende, skal det ligeledes beskrives.

4.6

Færdiggørelse af PSS inden byggepladsstart

Efter at bygherren har indgået aftaler med entreprenør- en/erne skal PSS færdiggøres i overensstemmelse med grund- laget og de konkrete aftaler der indgås.

"Byggepladsens organisation" (side 12) udbygges med en fyldestgørende adresse- og telefonliste, der skal indeholde firmanavne og -adresser, kontaktpersoner, telefonnumre, telefax-numre og evt. e-mailadresser på:

- Bygherren og dennes tilsyn
- De projekterende firmaer
- Entreprenører og deres byggeleder
- Fagentreprenørfirmaer, konduktører/underentreprenør firmaer, konduktører
- Den person som på bygherrens vegne har udarbejdet PSS
- Den person som på bygherrens vegne skal ajourføre PSS
- Bygherrens udpegede koordinator
- Sikkerhedsorganisationens opbygning/deltagere i sikkerhedsgrupper og evt. sikkerhedsudvalg i den udstrækning, disse er kendt på dette tidspunkt.

Opstartsmøde(r)

Det anbefales at der før byggestart på projektgennemgangsmøder afsættes tid til en samlet gennemgang af PSS. På opstartsmødet gennemgås og drøftes de enkelte elementer i PSS med fagentreprenørerne/hovedentreprenøren og bygherrens koordinator. Mødet bør ledes af den der har udarbejdet PSS. Formålet er, at alle har det bedst mulige kendskab til det fælles arbejdsmiljø på pladsen, og således giver entreprenørerne mulighed for at planlægge egne nødvendige forholdsregler.

Også entreprenører, der først udfører arbejde på et senere tidspunkt, bør orienteres om hovedindholdet i PSS inden byggepladsstart.

Byggepladstegning(er) revideres ud fra det konkrete kendskab til den enkelte fagentreprenørs/hovedentreprenørs valg af tekniske hjælpemidler, pladsbehov m.m.

Tidsplanen detaljeres/revideres i samarbejde med fagentreprenørerne/hovedentreprenøren således, at alle aktiviteter indbyrdes relationer kan aflæses.

Planens øvrige elementer tilrettes efter behov på tilsvarende måde.

Entreprenørernes ønsker til PSS

Det anbefales, at entreprenørerne på startmødet fremlægger deres **sikkerhedsorganisation** i forhold til den konkrete byggeopgave. Firmaernes overvejelser om arbejdsmiljøet ved de pågældende arbejdsopgaver bør fremlægges, så de kan indarbejdes i den endelige færdiggørelse af PSS.

Hvis der på foranledning af forslag/krav fra entreprenørerne skal ske væsentlige **ændringer i rækkefølgen** af arbejdsprocesser, og/eller disses varighed, og/eller materialer, stoffer, konstruktioner, planudformninger, detailløsninger og arbejdsmetoder, skal sådanne ændringer godkendes af den projekterende i samarbejde med bygherrens koordinator efter nøje overvejelser om, hvilken indflydelse ændringerne måtte få på andre aktiviteter/arbejdsgivere.

Herefter færdiggøres PSS og godkendes endeligt af bygherren.

PSS bør udformes i en let tilgængelig form. PSS skal foreligge inden byggepladsstart og skal være tilgængelig for arbejdsgiverne og deres ansatte ved deres start på byggepladsen.

Det skal herunder sikres

- at fejl og mangler i fællesforanstaltningerne rapporteres til koordinatoren, der straks orienterer den entreprenør, der har pligten til at tilvejebringe og vedligeholde pågældende foranstaltninger.
- at nødvendige fællesforanstaltninger, som ikke har været planlagt, bliver indføjet i PSS med beskrivelse af "hvem gør hvad, hvornår".

Det anbefales, at koordinatoren ved fejl og mangler i fællesforanstaltningerne af bygherren gives muligheder for at sikre sig udbedring af de rapporterede forhold.

Det anbefales, at koordinatoren sikrer sig en oversigt over samtlige mærkningspligtige produkter inkl. brugsanvisninger, der under udførelsen af de enkelte arbejdsprocesser

anvendes af den enkelte arbejdsgiver. Dette vil især være nyttigt i tilfælde af ulykker, brand og andre særlige beredskabsforhold.

Ændringer som følge af koordineringen skal løbende aftales og oplyses på de ordinære sikkerhedsmøder, hvor skriftlig dagsorden og referat skal sikre klarhed over truffede aftaler (med forudgående/efterfølgende behandling på byggemøder).

Referater fra sikkerhedsmøderne skal være tilgængeligt for alle på pladsen og sendes til mødedeltagerne, bygherren, alle arbejdsledere, de beskæftigede virksomheder, sikkerhedsgrupperne samt eventuelle tillidsrepræsentanter.

Det anbefales, at koordinatoren laver en liste over referatmodtagere.

4.7

Ajourføring af PSS i udførelsesfasen

PSS skal i hele byggeperioden være **tilgængelig** for alle arbejdsgivere og deres ansatte på byggepladsen og skal indgå aktivt i grundlaget for samarbejdet om sikkerhed og sundhed.

Introduktion til nye arbejdsgivere

Bygherrens koordinator bør sikre, at alle nytilkomne arbejdsgivere og deres ansatte inden opstart på byggepladsen får den nødvendige information om den aktuelle ajourførte PSS. Det anbefales at der umiddelbart før nye entrepriser igangsættes, afholdes et introduktionsmøde, hvor PSS gennemgås detaljeret, med særlig vægt på forhold i tidsplan, materialevalg (hvis der stilles særlige krav til disse), oplag af materialer og affald, krav til oprydning og rengøring, som har betydning for den nytilkomne arbejdsgiver på byggepladsen.

Tilsvarende introduktionsmøder afholdes af hovedentreprenøren i det omfang der antages underentreprenører.

Synlig sikkerhedsorganisation på pladsen

PSS skal løbende ajourføres. Det anbefales således, at det altid fremgår, hvordan byggepladsens sikkerhedsorganisation er opbygget. Det skal fremgå, hvem der hos de enkelte arbejdsgivere indgår i en sikkerhedsgruppe, samt hvem der repræsenterer de enkelte arbejdsgivere og sikkerhedsgrupper ved sikkerhedsmøderne. Det anbefales, at bygherren pålægger alle entreprenører mødepligt.

Beskrivelse af ændringer

Der kan i løbet af byggeriet opstå forskydninger i tidsplanen/ arbejdsprocesserne. Det er vigtigt at få alle ændringer indføjet i PSS, herunder:

- nye fællesområder
- risici for at udsætte andre for skadelige påvirkninger fra støv, støj m.v.
- ændret anvendelse af stilladser, fx brug af reklamer på store facadestilladser, hvilket kræver betydelig bedre fastgørelse end forudsat efter udbudsmaterialets angivelser.

Endelig er det vigtigt, at det til enhver tid fremgår af PSS, hvem der har ansvar for hvad.

Det anbefales, at alle ændringer i PSS beskrives i referater fra de ordinære sikkerhedsmøder (med forudgående/efterfølgende behandling på byggemøder).

Koordinering

Selv med en perfekt planlægning på projektniveau er det nødvendigt med en detaljstyring og koordinering af de fælles sikkerhedsmæssige foranstaltninger.

Koordineringen skal sikre, at forholdene er forsvarlige for alle på byggepladsen under hele byggeperioden.

5.

PSS i forhold til forskellige entreprisformer

5.1 Fagentreprise

5.2 Hovedentreprise

5.3 Totalentreprise

5.1

Fagentreprise

Færdiggørelse af PSS

Når fagentreprenørerne er udvalgt skal PSS færdiggøres inden byggepladsstart.

Bygherren bør engagere den projekterende til at færdiggøre PSS, da den projekterende allerede har udarbejdet hele grundlaget herfor på bygherrens vegne.

Fagentreprenøren bør være opmærksom på:

- At sende navn, adresse m.v. på egen byggepladsorganisation til den projekterende
- At sende oplysninger om sikkerhedsorganisation
- Deltagelse i evt. afholdte introduktionsmøder, hvor PSS gennemgås og hvor egne overvejelser om arbejdsmiljø kan fremføres
- Koordinators evt. ønske om brugsanvisninger for stoffer og materialer
- At fremkomme med egne forslag til indretning af byggeplads, egne særlig farlige aktiviteter, særlige sikkerhedsforanstaltninger, velfærdsforanstaltninger, m.fl.

Ajourføring og koordinering

Bygherren udpeger en koordinator, der på bygherrens vegne er ansvarlig for koordinering mellem de enkelte fagentreprenører. Koordinatoren bør have den nødvendige kompetence og beføjelser til at sikre den enkelte fagentreprenørs arbejdsmiljømæssige forpligtelser.

Bygherren bør som hovedregel overlade ajourføring af PSS til sin udpegede koordinator.

Dette er en naturlig følge af, at koordinatoren optræder på bygherrens vegne og derfor har de bedste forudsætninger for at bedømme de eventuelle konsekvenser, ajourføringen vil få for det øvrige indhold i PSS.

Det vil ligeledes være naturligt, at koordinatoren forestår den detaljerede ajourføring af PSS i løbet af byggeriet. En del af koordinatorens pligter er at holde fælles sikkerhedsmøder (ikke at forveksle med de enkelte fagentreprenørers egne sikkerhedsmøder) mindst 1 gang hver 14. dag. I praksis bør den løbende ajourføring af PSS ske på disse møder og fremgå af referaterne (med forudgående/efterfølgende behandling på byggemøderne).

5.2

Hovedentreprise

Udarbejdelse af grundlaget for PSS

Afgrænsningen af de enkelte underentreprenørers opgaver i forbindelse med fælles sikkerheds-, velfærds- og tekniske foranstaltninger bør fastlægges af hovedentreprenøren i dennes udbudsmateriale til underentreprenørerne. Herunder indgår også, efter dialog med bygherren, angivelser om tid for den enkelte underentreprenør.

Færdiggørelse af PSS*

Bygherren bør lade hovedentreprenøren forestå færdiggørelse af PSS.

Den der færdiggør PSS, må overføre den projekterendes angivelser fra udbudsmaterialet til PSS, idet det fortsat er

den projekterendes ansvar, at udbudsmaterialet indeholder alle nødvendige angivelser.

Under alle omstændigheder skal PSS færdiggøres inden byggepladsstart.

Ajourføring og koordinering

Koordinatoren bør ved ajourføring af PSS som følge af fx. ændrede tidsplaner, ændrede indbyrdes placeringer af arbejder etc. sikre sig den projekterendes godkendelse. Og tilsvarende bør den projekterende konferere med koordinator ved ændringer af tidsplanen.

Hovedentreprenøren bør være opmærksom på:

- At der ved antagelse af underentreprenører afholdes introduktionsmøder med gennemgang af PSS.

5.3

Totalentreprise

Ved totalentreprise vil bygherren normalt engagere totalentreprenøren til på sine vegne at udføre alle forpligtelser vedrørende udarbejdelse og færdiggørelse af PSS samt afgrænsning**.

*Bygherren kan også engagere den projekterende til færdiggørelse af PSS. Den projekterende må i så fald hente oplysningerne om afgrænsning fra hovedentreprenøren. Hvis PSS færdiggøres af den projekterende, bør hovedentreprenøren sørge for fremsendelse af navn, adresse m.v. på egen byggepladsorganisation samt oplysninger om sikkerhedsorganisation

**Hvis koordinatoren kommer fra bygherrens egen organisation, er det derfor nødvendigt med et tæt samarbejde mellem totalentreprenøren og bygherrens udpegede koordinator.

6. Byggepladser, med flere arbejdsgivere med maksimalt 10 beskæftigede

På de byggepladser, hvor der samtidig er to eller flere arbejdsgivere med tilsammen maksimalt 10 ansatte, skal de involverede arbejdsgivere løbende aftale, hvorledes byggepladsen skal indrettes.

Aftalens indhold er i princippet det samme, som skal være indeholdt i PSS, men kun i den udstrækning, det har relevans for sådanne mindre arbejder.

Hvis der udføres farligt arbejde, jf. bilag A, er det vigtigt at blive enige om hvordan dette kan udføres uden fare for andre.

I forbindelse med opstart af pladsen eller når der i løbet af byggeperioden kommer andre arbejdsgivere til, bør der afholdes et introduktionsmøde, hvor der træffes aftaler om den indbyrdes koordinering og afgrænsning. Det anbefales, at arbejdsmiljø tages med på møder mellem entreprenørerne og bygherren.

Det anbefales at den projekterende i forbindelse med byggepladser af denne type udarbejder en PSS på grundlag af de checklister, som fx. kan ses i "Værktøjer ved udarbejdelsen af PSS" i denne vejledning. Dette fritager ikke de enkelte arbejdsgivere der samtidig er på pladsen for at foretage en vurdering og en samordning.

7. Byggepladser over en vis størrelse skal anmeldes til Arbejdstilsynet

Bygherren skal anmelde byggepladsen til den stedlige arbejdstilsynskreds inden arbejdet påbegyndes, hvis:

1. Arbejdets forventede varighed overstiger 30 arbejdsdage og mindst 20 ansatte er beskæftiget samtidig, eller
2. Den formodede arbejdsmængde overstiger 500 manddage.

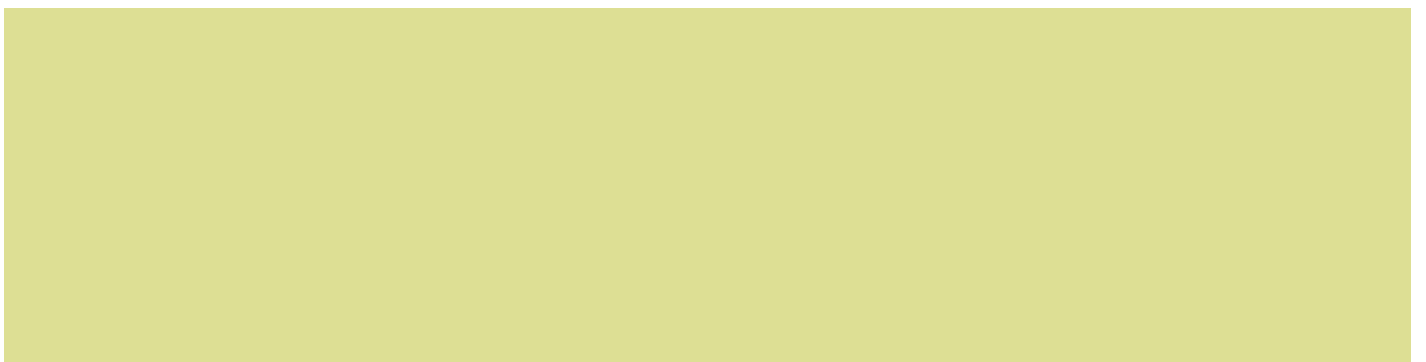
Anmeldelsen skal foretages på en blanket, der kan rekvireres hos den lokale tilsynskreds.

En kopi af anmeldelsen skal opsættes et synligt sted på byggepladsen.

Hvis der kun er én arbejdsgiver på byggepladsen under hele byggeforløbet, skal arbejdsgiveren foretage en vurdering af sikkerhed og sundhed før arbejdet går i gang.

Hvis der på noget tidspunkt i byggeprocessen inddrages mere end én arbejdsgiver, er byggeriet omfattet af det generelle krav om, at bygherre skal udarbejde en PSS.

Det anbefales derfor, at bygherren sørger for at der udarbejdes en PSS, selv om der udelukkende er planlagt at være én arbejdsgiver på pladsen.

8.

Når der udføres farligt arbejde på en byggeplads – uanset størrelse

Efter reglerne skal arbejdsgivere, der udfører farligt arbejde på en byggeplads lave en skriftlig vurdering af, hvordan arbejdet kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt. En sådan risikovurdering kan bestå i en skriftlig instruktion i sikker udførelse af det farlige arbejde. Det kan være en APV (Arbejdsprocesvurdering), der er særligt til-passet de konkrete fysiske og andre forhold på den enkelte byggeplads, men kan også vurderes på andre måder. I "Værktøjer ved udarbejdelse af PSS" til denne branchevejledning findes skemaer, der indeholder en skriftlig sikkerhedsinstruktion for farligt arbejde.

Farligt arbejde bliver defineret som arbejdsprocesser, der er nævnt i bilag A eller tilsvarende arbejde, der af myndighederne anses for at være særligt farligt.

Almindeligt forekommende farligt arbejde er:

- Gravearbejde i dybder over 5,00 meter.
- Arbejde, hvor faldhøjden er over 5,00 meter.
- Tilslutning til eller ændring af eksisterende kloakker.
- Arbejde med forurenede jord
- Arbejde i nærheden af højspændingsledninger
- Asbestarbejde og andet arbejde med risiko for kræftfremkaldende stoffer
- Sprængningsarbejde
- Montering og demontering af tunge præfabrikerede elementer (over 500 kg)

Uanset pladsens størrelse er det vigtigt at der laves aftaler om afgrænsning af det farlige arbejde, således at det farlige arbejde kan adskilles fra andet arbejde tidsmæssigt eller fysisk.

9.

Lovgrundlag for Branchevejledningen

Bygherrens og projekterendes pligter er fastlagt i arbejdsmiljølovens § 37 og § 33 og uddybet i en række bekendtgørelser fra Arbejdsministeriet/Beskæftigelsesministeriet.

Bygherrens pligt til afgrænsning, planlægning, koordinering og anmeldelse er fastlagt i Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 576 af 21. juni 2001 om "Bygherrens pligter".

Projekterendes pligter er fastlagt i Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 574 af 21. juni 2001 om "Projekterendes og Rådgiveres pligter".

Arbejdsgiveres pligter er gennemgået i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 589 af 22. juni 2001 om "Indretning af byggepladser og lignende arbejdssteder".

Samarbejde om sikkerhed og sundhed er fastlagt i Arbejdstilsynets bekendtgørelse 575 af 21. juni 2001 om "virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde", som ændret ved bekendtgørelse nr. 491 af 20. juni 2002.

10. Bilag

BILAG A Kommenteret liste over farligt arbejde jf. bilag 1 til bekendtgørelse nr. 589 – Byggepladsbekendtgørelsen

Liste over farligt arbejde.	Bemærkninger til liste over farligt arbejde.
<p>1 Arbejde, der indebærer særlig alvorlig risiko for at blive begravet, at synke ned eller at styrte ned på grund af aktiviteter eller de anvendte arbejdsprocessers art eller på grund af arbejdspladsens eller bygværkers omgivelser.</p>	<p>ad 1 Gravearbejde i dybder over 5,00 meter samt arbejde i sådanne udgravninger.</p> <p>Arbejde i/på underlag, hvor der er en risiko for at synke mere end 1,20 meter ned.</p> <p>Arbejde, hvor faldhøjden er over 5,00 meter.</p>
<p>2 Arbejde, som udsætter arbejdstagerne for kemiske eller biologiske stoffer, som enten udgør en særlig fare for arbejdstagernes sikkerhed og sundhed eller indebærer lovkrav om sundhedskontrol.</p>	<p>ad 2 Arbejde med stoffer eller materialer, der er omfattet af Byggepladsbekendtgørelsens § 14, stk. 2.</p> <p>Arbejde, der skal udføres efter Kloakbekendtgørelsens regler. (Bekendtgørelse nr. 473 af 7. oktober 1983 om kloakarbejde m.v. som ændret ved bekendtgørelse nr. 9 af 14. januar 1988.).</p> <p>Arbejde, hvor der er mistanke om eller konstateret kemikaliefurening.</p> <p>Nedrivningsarbejde som udsætter arbejdstagerne for kemiske eller biologiske stoffer.</p> <p>Hvis der i forbindelse med en særbekendtgørelse skal laves en plan, vil denne normalt være tilstrækkelig som ved asbest, isolering, epoxy, bly og kræftfremkaldende stoffer og materialer.</p>
<p>3 Arbejde, der udsætter arbejdstagerne for ioniserende stråling, og som gør det nødvendigt at udpege kontrollerede og overvågede områder som defineret i artikel 20 i Rådets direktiv 80/836/Euratom.</p>	<p>ad 3 Artikel 20 i Rådets direktiv 80/836/Euratom bestemmer, at arbejdstagere, der udsættes for over 1/10 af de årlige dosisgrænser for stråleudsatte arbejdstagere, er omfattet af denne artikel.</p> <p>Der henvises til kapitel 3 i sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 838 af 10. december 1986 om dosisgrænser for ioniserende stråling.</p>
<p>4 Arbejde i nærheden af højspændingsledninger.</p>	<p>ad 4 Hvis arbejdet skal udføres på en måde, så sikkerhedsbestemmelserne i stærkstrømsregulativet ikke kan overholdes, som eksempel kan nævnes de sikkerhedsafstande, der fremgår af At-meddelelse nr 2.08.1 om gravemaskiner.</p>
<p>5 Arbejde, der indebærer fare for drukning.</p>	<p>ad 5 Arbejde i eller hvor der er risiko for at falde i vandet med dybde over 1,20 meter.</p>
<p>6 Arbejde i brønde og tunneler samt underjordisk arbejde.</p>	
<p>7 Arbejde under vand, til hvilket der anvendes dykkerudstyr.</p>	
<p>8 Arbejde i trykkammer.</p>	
<p>9 Arbejde, som indebærer anvendelse af sprængstoffer.</p>	
<p>10 Montering og demontering af tunge præfabrikerede elementer.</p>	<p>ad 10 Montering og demontering af præfabrikerede beton-elementer, d.v.s. elementer der normalt vejer mere end 500 kg.</p>